

17
M E M O R I A M

IACOBI FRIDER. ISENFLAMM

VIRI DVM VIVERET ILLUSTRIS ATQVE EXPERIENTISSIMI
PHILOSOPHIAE AC MEDICINAE DOCTORIS CONSILIARII AVLICI ARTIS
SALVTARIS P. P. ORDINARII PRIMARII ACADEMIAE NATVRAE
CVRIOSORVM ADIVNCTI ETC

PRORECTOR

IOAN. BURCARDVS GEIGER

PHILOSOPHIAE AC IVRIS DOCTOR CONSILIARIVS AVLICVS
IVRISSCIENTIAE P. P. O. PRIMARIVS

CVM

PROCANCELLARIO ET RELIQVO SENATV
CIVIBVS ACADEMICIS

COMMENDAT

ERLANGAE

TYPIS IVNGEANIS MDCCCLXXXIII

M A S O N I A M

JACOBI RUDOLPHI SEBASTIANI

THE DATE WHENET MARSHALL...
SHELDON...
...
...
...

PROCTOR

JOHN BARRARD'S GALLERY

...
...
...

...

PROGAM... ET...
...

CITY'S...
...

...

...

...

Si iactura viri boni et honesti, egregii patris familias, amici candidi, sinceri christiani et de multis hominibus bene meriti omnino magna est: quanta illa sit habenda, si praeter ea ille, quem mors eripuit e viuis, fuit innumeris aliis, iisque praeclaris ingenii animique virtutibus instructus, vrbis, in qua vixit, atque litterarum vniversitatis, in qua cum fructu docuit, ornamentum, Musarum, quas fouit, decus, doctrinarum, quas voce et scriptis illustrauit, praesidium, pauperum et afflictorum tutor, multorum hominum et vero familiarum conseruator, ac de toto humano genere optime meritus, facile est cognitu. Atqui tanta est iactura, quam nuper fecimus morte

IACOBI FRIDERICI ISENFLAMMII

Viri, dum viueret, illustris atque experientissimi, Consiliarii aulici, philosophiae ac medicinae doctoris celeberrimi, Professoris in ordine Medicorum primarii. Omnes autem, qui eum bene norunt, consentient nobiscum in illo laudando. Fuit enim talis, qualem Graeci vocare sueuerunt Καλὸν καὶ γαθόν. In pulcro corpore habitauit pulchrior animus. Iam vero eius vultus liberalis prodidit animum ingenuum, neque egregia oris corporisque proceri forma deturpata est infamataque mente fraudibus prauisque facinoribus inquinata. Nam supremum numen, ad quod omnia, quae habebat, bona grato animo referebat, coluit religiose. Hinc haud facile diem, quo in templis adoramus deum, praetermisit, quin viseret locum sacrum, atque post prandium cum suis cultu priuato celebraret summum omnium rerum opificem omniumque bonorum datorem, nec non pauperes, qui in vestibulo opem exspectarent, cibo satiaret. Ex illo vberrimo pietatis fonte manarunt omnes, quae in animo beati residebant, virtutes, illa mansuetudo et facilitas, illa

modestia et verecundia, illa pauperum et aegrotorum cura, illa fides in muneris administratione. Mira in illo fuit comitas, lenitas et urbanitas, quas virtutes et a natura acceperat, et maturo longoque cum hominibus, summo loco natis aut in altissimo munerum honorumque gradu collocatis, usu magis magisque excoluerat, tantaque in consuetudine et colloquiis iucunditas, ut omnis sermonis tristitia tolleretur. Quod in vita sua multa vidit et audiuit: multa potuit narrare, atque propter oris suauitatem et incredibilem facundiam vel plures diu detinere atque delectare. Omnibus obuius atque expositus laesit neminem; multo minus iniuriam, ab ingratis aut superbis hominibus, ac Suffenis, qui sibi vnicè placuerunt, sibi illatam vltus est acerbitate verborum, nomine hominis christiani dignius esse ratus, ignoscere peccantibus, lenibusque verbis et humanitate cedere aliorum vel inuidorum vel arrogantium contumeliis ac petulantiae, quam in alta mente repositam iracundiam atque vindictae libidinem alere, aut oblata occasione par pari referre. Hinc aliorum diffensum aequo animo tulit, nec tumidis acerbisque verbis suam sententiam declarauit. Atque vix, nisi aperta nec, falua dignitate munerisque auctoritate, toleranda fuerit iniuria, habuit, quantum meminimus, vniquam, quod cum villo collega aut urbis nostrae incola in gratiam rediret. Quod iam sapiens Pythagoras aut aliquis ex eius disciplina suavit in aureis carminibus:

Τῶν δ' ἄλλων, ἀρετῇ, ποιεῖ φίλον, ὅσις ἀρετός.

Πραέσι δ' εἶνε λόγοις ἐργῶσι τ' ἐπωφιλίμοισι.

Μήδ' ἔχθαιρε φίλον σὸν ἀμαρτάδος εἶνεκα μιανῆς,

Ὅφρα δύνῃ δύναμις γὰρ ἀνάγκης ἐγγυθι ναίει.

Τᾶυτα μὲν ἔτως ἴσθι. — —

— — ψεῦδος δ' ἦν πέρ τι λέγεται

Πραίως ἴσχ', — — —

id *Isenflammius* noster, christianae doctrinae praeceptis bene imbutus, eo sollertius et curatius obseruauit. Tantum valet vis
chri-

christianae religionis et sobriae philosophiae, si quis illarum aureis dictis commodas aures facilemque animum praebere velit! Atque hunc pietatis et moderationis sensum acuit rerum humanarum fragilitas atque inanitas, quam a iuuentute paene cum in castris bellicis tum maxime deinceps ad innumeros aegrotos adflictos aut multis cum miseris et corporis animique doloribus conflictantes vocatus quotidie et magis magisque cognouerat. Quum igitur erga collegas, amicos omnesque homines tam leni mollique animo esset adfectus: quo amore coniugem fidissimam atque optimam, quae animum mariti non nisi morte praematura contristauit, triaque amoris coniugiique iucundissimi pignora sit amplexus, perspectu haud erit difficile. Praecipue in formandis duorum filiorum ingeniis animisque miram praestitit sedulitatem atque curam indefessam. Vt primum illi coeperunt discere litterarum initia, binas horas singulis diebus consecrabat noster illis erudiendis; horam tribuendo matutinam linguae latinae docendae, pomeridianam vero, prouti vires ingenii puerilis atque aetatis poscere visae sunt, historiae, logicae, denique matheseos initiis. Atqui in his tradendis doctrinam scite adcommoauit captui puerili. Ex multis exemplis, aliis quoque peritis magistris diu cognitis, vnum alterumque deligam. Vt pueri ope memoriae ac sensus, in illa aetate in primis excitandi, vim vocabulorum et formarum tam nominum quam verborum diuersitatem facilius lubentiusque caperent ac tenerent, et tamen iudicium adhiberent in comprehendendis generibus; pater ipse vtilem libellum, in quo subsidio colorum diuersorum vtrumque consilium exsequeretur, confecit, quem postea rogante librario e praelo exire iussit atque inscripsit *Farben-Donat*. Quum ipse cum pueris lectionem auctorum a Cornelio Nepote inciperet: omnia grammatices praecepta sedulo inculcauit. Noua quoque methodo vsus est in docenda historia. Tam antiquae enim quam mediae ac recentioris illius potiora capita secundum certas periodos disposita multis longioribus chartae particulis dissectis et arte compositis atque conglutinatis inscripsit, et periodos praecipuas notauit alio colore; tum illam longam particularum seriem

circa cylindrum voluit, atque cistulae, quae commode manu potuit portari, et quae exiguam habuit scissuram, indidit. Quo facto secundum temporis ordinem eae chartarum particulae, quae explicarentur, subinde extrahebantur. Ita optimus pater noua disciplinae subsidia, ad memoriam filiorum acuendam eorumque ingenium formandum, excogitans, studiosus atque indefessus fuit in illis erudiendis. Artis mathematicae, cuius ipse fuit peritissimus, et quam vt singulis litterarum amantibus, ita inprimis futuro medico maxime necessariam iure existimauit, initia docuit illos, quum maturioris essent aetatis. Ita et sua et aliorum priuata opera aetatem illorum puerilem informauit ad humanitatem aliasque artes liberales, donec idonei viderentur, qui publicae disciplinae in superioribus Gymnasii nostri decuriis traderentur. Neque tamen postea, quum maxime stadium illi ingrederentur academicum, intermisit curam ac diligentiam in illis scientia suoque exemplo augendis. Eamdem fidem praestitit in scholis habendis academicis. Atque quamdiu apud nos fuit; omnes fere artis medicae partes, exceptis obstetricia, chirurgica atque chemica, sollerter atque intelligenter docuit. Praecipue domicilium ingenii posuisse videtur in anatomia ac physiologia. Quam subtilis autem aptusque fuerit artifex in secandis cadaueribus et demonstrandis corporis humani partibus, testantur et libri, quos edidit, et auditores, quos per omnem Germaniam aliasque Europae terras habuit multos dispersos. Omnes vero laudare solent eius ἀνριβείαν longo multoque vsu partam eruditionem, acumen, sagacitatem, verecundiam atque oris et orationis perpetuae suauitatem. Namque quum doceret aut publice disputaret, aut cum familiaribus colloqueretur, lingua, siue germanica, siue latina, siue gallica, siue italica vsus, (in omnibus autem istis linguis pari facilitate et promptitudine sensa animi poterat exprimere,) id flumen fuit orationis, vt numquam balbutiret, nec sui quasi oblitus vllum distortum aut incommodum vocabulum ex ore suo emitteret. Tam mira et scita suauitate fermocinabatur, vt omnes ab eius ore pendere viderentur. Atqui quanta cum voluptate eum audiuius cum orationes sollemnes

lemnes recitantem, tum maxime in publicis concertationibus litterariis partes siue praesidis siue dissentientis tuentem! Adeo diserte expediteque et tamen adeo docte subtiliterque differabat, ut, etiamsi ad omnes dubitationes tollendas haud praeparatus accedere posset, tamen quasi diu meditatus singula verba scripto consignasse videretur. Prompta enim parataque in eo fuit eruditio, splendidum ingenium, multum mentis acumen, memoria tenax, et magna animi praesentia, medico cum primis necessaria. Illas animi et ingenii virtutes commendabat singularis sermonis lepos atque urbanitas: cuius leges etiam in feruore disputandi haud migravit. Quapropter quum aliquando dissentiens quidam doctus illepedo atque rustico argumento usus, in disputatione quadam eum male tractaret, et alium mentis haud adeo bene compositae ad iram verborumque asperitatem facile irritare potuisset, omnesque in magna essent expectatione: *Isenflammius*, quasi non laesus, nec commotus, tam placide, et tam festiue atque ingeniose respondit, ut omnium auditorum plausus atque admiratio consequeretur. In curandis morbis erat haud praeceptus; sed admodum cautus, interdum timidior, et admodum felix: praeter ea adfabilis, humanus comisque erga aegrotos: quae medici communitas ad aegrotum recreandum ac reficiendum interdum plus valet, quam ipsa medicina. Hinc opera eius a multis, etiam exteris ac Principibus, est efflagitata. Sic a Margrauo *Fridrico Christiano* b. m. vltimum grauiter decumbente, cum b. Delio Byruthum fuit vocatus, ad opem ferendam.

Quamuis vero copia aegrotorum, qui eius consiliis auxilioque vterentur, numquam non esset ampla: tamen distrahi se non passus est a litterarum studio et officio suo academico. Nam plerumque, nisi summa necessitas et vitae periculum aut ardor lecto adfixorum praesentiam eius atque opem poscebant, praeter scholas academicas, horas antemeridianas scribendo legendoque consecrabat; pomeridianis autem horis demum, fuetis lectionibus absolutis, aegrotantes visere coepit. At eas potissimum doctrinarum partes tractabat diligentius, quae vni-
ce

ce spectarent ad locupletandam, quam professus est, artem, praecipue anatomicam et, quam vocant, practicam. Litteraturae igitur ampliori cognoscendae minus vacabat, neque linguam graecam, cuius quidem initia in vita scholastica didicit, ita vt ad extremum vsque vitae singulis diebus festis, antequam templum adiret, pericopen, quam dicunt, tam euangelicam quam epistolicam in graeco textu domi perlegeret, medico admodum necessariam duxit. De medico, qui omnem aetatem in morborum curatione consumpturus est, id forsam verum aut verisimile esse potest. At enim interiorem linguae graecae scientiam medico non solum esse ornamento; sed ei quoque, qui eruditus et consummatus audire cupit, atque doctori academico vtilem et vero necessariam esse, non solum vniuersae medicinae conditio et natura satis declarat; sed etiam historia litterarum et exempla summorum medicorum, qui iidem linguae graecae fuerunt peritissimi, et quorum studio accuratorem illius cognitionem debemus, abunde testantur. Neque tamen omnino spreuit nec filiis Aesculapii dissuasit illius scientiam.

Sed heu! vniuersitas nostra litterarum amisit doctorem praestantissimum, qui ore et scriptis ad famam illius amplificandam permultum contulit: liberi illius priuati sunt optimo patre: nos omnes lugemus mortem fidi, prudentis iucundique collegae, atque candidi integerrimique amici.

Enimuero iuuat, vt imaginem viri eximii paullo diutius contemplemur, et videamus, quis ille fuerit, et qua ratione quibusque praesidiis tantam litterarum copiam tantamque nominis atque ingenii famam nactus sit, vitam eius paucis persequi. Nam vel memoria et imago absentis desideratique amici lenit moerorem, ac quodammodo delectat. Tum lubenter resciscere atque cognoscere cupimus, quae fata fuerint illius, quem de litteris genereque humano insigniter meritum fuisse scimus, quam ille viam ingressus sit et quas difficultates ad arcem eruditionis famaeque occupandam superare eum oportet.

oportuerit: id, quod etiam iuniores ad imitationem tanti viri, ad parem alacritatem, adfiduitatem et diligentiam acuere potest. Quod autem vir beatus vitam suam vsque ad initium anni LXX nostri saeculi eleganter enarratam in scriniis reliquit; eo certiora possumus memoriae tradere.

Natus vero est Viennae Austriae d. XXI. Septemb. a. c1010ccxxiv, parentibus honestis; patre quidem *Io. Bernhar-*
do Isenflamm, dum viueret, Augusti imperatoris a negotiis ad
consilium bellicum spectantibus et plurium S. R. I. Principum
consiliario aulico, matre autem *Anna Maria a Roemers*. Nihil,
quod ad formandum poliendumque pueruli ingenium conferret,
intermisere parentes. Vt primum quidem per aetatis ratio-
nem fieri potuit, nofter fidei egregiorum virorum in aedibus
paternis commissus est: matre tamen optima anno 1733. e viuis
erepta, anno sequente, Fosonium litterarum in Gymnasio, quod
ibi floret, discendarum causa, abiit. Grata au-
tem memoria vsurpabat felicem iucundamque in illa litterarum
fede commorationem. Nam vrbs illa et Gymnasium illud tum
temporis abundabat eruditis hominibus et magna discipulorum,
qui vel ex remotis terris eo confluxerant, multitudine. Atque
quum tam propter affluentiam peregrinorum quam morem anti-
quum in scholis et in consuetudine vsus linguae latinae vnice
obtineret, et discipuli in conficiendis varii generis specimini-
bus perpetuo exercerentur, ex hac disciplina *Isenflamm*, qui
docile ingenium et alacritatem acceperat a natura, eum cepit
fructum, vt facultatem in illa lingua non solum bene scribendi,
sed etiam promte loquendi mature sibi compararet. Vfus vero est
praeceptoribus, quorum dexteritatem atque peritiam artemque
semper laudauit, *Baerio*, *Io. Tonka*, *Szasky*, *Mich. Pesko* et *Io.*
Knban, qui eum iis litteris, quibus aetas iuuenilis imbuenda
est, diligenter erudirent. Summa quoque fuit in adolescentu-
lum viri, dum viueret, celebris, *Matthiae Belii* beneuolentia,
quippe qui tum naturali quodam in iuuenes discendi cupidos
amore, tum paterna familiaritate ductus eum saepissime ad coe-
nam vocaret, et secum esse vellet, nec eum vmquam a se di-

mitteret, quin vel flosculo latini sermonis vel re quadam memorabili ex historia modo romana, modo hungarica eum ditaret. Atque ex illa forsan consuetudine scholae retinuit amorem vsuque floridi dicendi generis. Sic placide cum summo eius commoda aetas puerilis elapsa est. Verum tristissima superuenientis belli Turcici et pestilentiae magnam Hungariae partem vastantis infelicitate ad patrios redire lares, ibique biennium commorari coactus est: quod quidem tempus non otiose, neque tamen aeque commode transegit. *Obitus* diuini imperatoris *Caroli VI.* orta inde calamitas publica, patriam, cum primis urbem undique premens, ciuium inde fuga quo frequentior, eo tristior, patris denique apoplectici, *Pofonium* quoque fugientis, ibidem breui subsequuta mors, non exiguam litterarum studiis, ad quae *Pofonii* continuanda redierat, remoram iniecerunt, aliisque accedentibus ac suadentibus rationibus Hungariae et Austriae linquendae cepit consilium. *Lerchii*, igitur viri quondam venerabilis et *Ephori Neostadiensis* ad *Aissum*, qui, quum *Viennae* sacra in sacello Legati *Potent. Regis Sueciae* celebrata per aliquot annos administraret, parentibus *Isenflammii* familiariter vsus est, amicitia adlectus *Neostadium* a. *MDCCXLI.* concessit, in *Lyceo*, quod ibidem floret, et illo tempore in summa fuit auctoritate, studiorum, vt vocant, humaniorum cursum absoluturus. Paterno ibidem exceptus amore, fida optimorum virorum *Layritii*, *Doerfleri*, *Grieshammeri*, *Oertelii* et *Creuzbergeri* institutione, non sine magno emolumento vsus est, eoque maiore, quum in praestantissimo *Lyceo* etiam partes quasdam interiorum artium, scholis academicis alioquin reseruatarum, iam delibare ei contingeret. Sacris inaugurationis *almae Fridericianae Erlangensis* a. *MDCCXXXIII.* celebratis interfuit, annoque sequenti *Prorectore Rossmano* albo academico nomen dedit. Singulari quadam iam a teneris in rem medicam animi propensione ductus, ab eo tempore illi scientiae totum se dedit, et praeter philosophicas *Hoffmanni* atque *Kripneri* scholas, lectiones omnium, qui tum temporis in hac vniuersitate artem medicam professi sunt, ea, qua potuit, industria auscultavit. Plurima imprimis debuit institutionibus *Schmidelii*, viri quon-

quondam summi; et de re nostra litteraria immortaliter meriti, cuius, non corporis solum humani fabricam et rem herbariam explicantis, sed et omnes ad ipsam medicinae theoriam et praxin pertinentes disciplinas tradentis per sexennium fere tam diligens auditor fuit, vt plerisque eius praelectionibus vicibus repetitis interesset. Omnibus igitur ad artem medicam exercendam necessariis praesidiis instructus et ad summos in arte salutari honores adspirans, examina decenter subiit, permittenteque medicorum ordine, dissertationem inauguralem *de congestionum mechanismo* die VII. Maii a. cD Iō ccxxxix. sine praeside defendit. Quo facto, brabeuta b. *Weismanno*, doctor medicinae est renunciatus. Quum non ita multo post, *Delius*, ὁ πρῶτος ἐν ἀγίοις, munus Professoris medicinae ordinarii capefferet, proque loco in ordine suo suam de theoria toni ventilaret disputationem: in splendido hoc actu *Isenflammio* nostro dissentientis obtigit sparta. Verum linquenda iam erat alma *Friedericiana*. Factum enim est, vt Nobilis quidam studiosus ex Sueuia oriundus, cuius infirma admodum erat valetudo, ad patrios iam reuersurus penates, eum sibi huius itineris focium exoptaret. Lubens hanc, pro ea, qua flagrabat, cupiditate peregrinas visitandi ditiones, arripuit opportunitatem, menseque Nouembri *Memmingam* petiit. Aliquot ibidem menses commoratus, non vicinas solum vrbes Sueviae frequentauit; sed etiam in eruditorum illius vrbis, cum primis in *Erhardtii*, *Koeldereri* et *Schelhorniorum*, (quorum nomina non ignorat orbis eruditus,) amicitiam magno cum fructu insinuauit. Sequenti anno *Viennam* redeunti quum, quominus in ordinem Medicorum, secundum consuetudinem urbis et leges, recipere-tur, sacrae disciplinae, quam professus est, ratio obstaret: nihilo fecius medicinam in domibus ac familiis Legatorum Principum, vt vocant, protestantium fecit, inter quos cum primis Comitem *Bachof*, potent. Regis Dan. legatum, pios manes *Burmanna*, potent stat. Belgii foederati, et Com. *Ellrod*, Margrauii *Culmbac*. legatorum veneratus est: nec aliis illustribus peregrinis opera defuit. Opportunitate praeter ea vsus, quae sese illi in cel. *Viennensi* vniuersitate, in qua res medi-

caae maxime florent, obtulerat, praelectionibus tum iis, quas primis adhuc annis *L. B. van Swieten*, iubente imperatrice, instituerat, tum reliquorum Professorum, quantum fieri poterat, assiduo interfuit. Praesertim cel. *de Haen*, cuius benevolentiam et candidam semper coluit amicitiam, et *Gaffero*, anatomico, *Langiero*, botanico, viris praestantissimis, plurimum se debere, grato animo professus est. Insuper museum mathematico - physicum idque splendidum ac locupletissimum Patrum S. I. et lectiones *P. Iosephi Franz* ibi habitas cum summa et voluptate et vtilitate frequentavit. Nosocomia quoque, praesertim academicum et hispanicum eo consilio, quantum potuit, sedulo adiit, ut, si quid rari sese offerret, quod ad amplificandam faceret scientiam, id exacte obseruaret. Ad noua litteraria, tum temporis Viennae prodeuntia, sic suam contulit operam, ut iis suum de libris nouis ad scientiam medicam, physicam et mathematicam pertinentibus iudicium infereret. Quum haud ita multo post, quam rediisset Viennam, illustrissimo quondam *L. B. a Knorr*, imperatoris romani a consiliis imperii, viro certe eruditissimo, innotesceret: hic tanta nostrum amplexus est benevolentia, ut, quo artiore usus ac familiaritatis vinculo coniungeretur, eum secum et habitare et victu semper frui vellet, pluribus adhuc ornaret benevolentiae testimoniis, eiusque opera in diuersissimis negotiorum generibus vteretur. Multum se sic non ex ditissimo solum in omni doctrinarum genere librorum adparatu, quo vir illustrissimus instructus erat, sed et quotidiano Nobilium exterorum in splendida hac domo confluxu proficere sensit. Erant autem viro illustrissimo filii duo, quorum vterque postea inter copias caesareas centuriae pedestri praefuit. Qui quum a teneris se ad militiam accingerent, *Isenflammio* duce, tum disciplinas mathematicas, tum alias, e quibus aliquid commodi capere possent, delibarent. Summus inde natus est ingenuorum iuuenum in eum amor, confidentia summa. Quare quum maior natu iam in bello septennali castra sequeretur; siue saucius, siue aduersa pressus valetudine decumberet, *Isenflammium* aduocari voluit. Factum inde est, ut, flagrante bello, quinque diuersis vici-

vicibus vel Pragam vel ad legionem aduolare iuberetur, neque inuitus; quum sic et morborum et medicinae castrensis quaedam se ditari sentiret notitia. Decedente e viuis a. MDCCLXII. illustrissimo *Knorrio*, noster, quod diu ante meditatus erat, iter ad terras peregrinas inuisendas suscipere constituit, postquam antea singulari motus causa *Tentamen de spiritu in morbis latino*, et commentationem *de causis tussis epidemicae* a. 1763. patrio sermone exaratam Viennae in lucem edidisset. Vere igitur ineunte Vienna discedens, inque Belgium foederatum profectus, vrbes eius praecipuas, et, quas continerent, res memorabiles, in academiis praesertim, quae Traiecti ad Rhenum et Lugduni florent, visitauit, tum ex celeberrimorum virorum confortio tum ex splendida vniuersae rei medicae suppellectile fructum percepturus: nec excidit votis. Inde Louanium transiens, eadem ratione seruata, Lutetiam Parisiorum accessit. Obuia, qua celeberrimi ibidem viri eum exceperunt, comitas id effecit, vt, quem sibi proposuerat itineris finem, consequeretur eo facilius. Namque per aliquot ibidem menses commoranti aditus ad bibliothecas, nosocomia, gazophylacea physica, hortos ipsaque patuit eruditorum musea. Multa, quae ibi vidit et didicit, scitu vtilia, multa quoque, quae in nosocomiis in curandis morbis, innumera fere aegrotantium copia, vel bene vel male aut consilio praecipiti facta, animaduertit, ipsum aliquoties in circulo familiarium commemorantem audiuius. In praecipuis autem partibus felicitatis, quam ex hoc itinere diuturnaue in vrbe illa, doctissimis viris omnibusque ad amplificandam artis salutaris scientiam subsidiis abundante, commoratione nactus est, posuit natam, quae sibi deesse sensisset, aliquo modo reparandi opportunitatem, et singularem *Guettardi* beneuolentiam atque humanitatem. Illo enim duce non solum conuentui cel. doctrinarum academiae, sed aliis quoque actibus, ad quos peregrinis haud facilis patuit aditus, interfuit: nec sine magno ipsius commodo liber ad eruditissimum quemque datus est accessus. Relicta hac, quam ciues illius orbi parem dicunt, vrbe, Argentoratum profectus ibi aliquot hebdomadam, quas ibi trans-

egit, tempus ita collocavit, vt id et audiendis *Spielmanni*, *Friedii* aliorumque celeberrimorum virorum praelectionibus et inuisendis hortis, nosocomiis aliisque ad scientiam medicam spectantibus institutis vtiliter impenderet. Reuertenti per ducatum Wurtembergicum secundo Danubio Viennam, et excursionem inde in Hungariam facta, paullo post cum illustrissimo quodam infirmo iter in Franconiam, indeque reduci cum alio quodam Nobili, ancipiti laborante morbo, iter in Lusatiam indeque Dresdam suscipiendum erat. Absolutis his itineribus, commendante et opitulante cum primis *Ellrodio*, perferuntur ad illum litterae senatus academici Erlangensis, quibus ad capeffendum munus Professoris medicinae ordinarii in hac litterarum vniuersitate humaniter inuitatur, breuique post Diui *Marggrauii Friderici Christiani* decretum, quo hoc illi munus confertur, transmissum est. Diuino sic nutui parens, suum, quoad fieri potuit, Vienna discessum acceleravit, Erlangamque initio mensis Martii a. MDCCLXIV felici sidere venit. Habita non ita multo post oratione sollempni *de mutuo scientiae medicae reliquarumque doctrinarum vinculo*, quam programmata, *de tela cellulosa*, decenter indixit, et dissertatione *de methodo plantarum, medicinae clinicae adminiculo*, pro loco in ordine suo obtinendo ventilata ad ipsum Professoris munus fideliter obeundum se accinxit. Quam egregie ab eo tempore doctrina scriptisque ornarit spartam suam, quanta fide, dexteritate et sollertia suoque exemplo erudiuerit auditores, quam efficax fuerit ad fructum et salutem tum discipulorum tum infinitorum aegrotorum et ad incrementum litterarum non minus quam decus nostrae vniuersitatis eius disciplina, scientia atque indefessum studium, supra abundeque demonstraſſe nobis videmur. Proreectoris munere septies functus est; vicies autem prouinciam decurionis in ordine suo administrauit, et XXXXVI. creauit doctores medicinae. Bis quidem in periculo fuimus, ne eum amitteremus: nam primum Gottingam sub laetis conditionibus ad primum in ordine medicorum locum obtinendum, deinde Ticinum in Italia ad ornandam academiam inuitatus est. Verum amore Erlangae, alterius ipsius patriae, et accessione salarii permotus

noluit discedere: in vtraque autem litterarum vniuersitatae cel. Frankius locum nostro oblatum postea accepit. In Academia Naturae curiosorum ad locum Adiuncti peruenit. Eidem rara contigit felicitas, vt vno eodemque tempore filios duo, quos ab eo ipso doctrina et exemplo suo eruditos fuisse supra iam commemorauimus, post doctas dissertationes bene ventilatas mens. Iun. MDCCLXXXI. summis in arte salutari honoribus videret ornatos. Nam a. 1769 die 28. Aug. in matrimonium duxerat *Jacobinam Christianam*, filiam b. nostri D. *Kieslingii*, natu minorem, quae peperit ei duo filios, *Ioan. Christianum Fridericum*, nat. d. XVI. Iun. 1770. et *Henric. Fridericum*, nat. d. XX. Iun. 1771. vestigia patris prementes, atque vnicam filiam *Margaretham Iacobinam*, in lucem editam d. XIII. Iul. 1776. lectissimam virginem: sed praestantissima coniux iam a. 1786. praematuris fatibus intercepta est. Praemia quaedam laboris studiique in educandis formandisque filiis collocati tulit noster, quod illi optimum patrem, cui liberis suis nihil prius fuit nihil antiquius, in vltimo morbo consiliis, vigiliis omnique opera et cura, pro eo par fuit, diligenter iuuerunt et quodam modo ei gratias retulerunt. Atque maior natu morbi, quo parens absumtus est, historiam, quam hic inferemus, composuit.

„Initium fractarum corporis virium iam ab anno MDLXXXV repeti potest, vbi de morte fratris, febris putrida mense Februario Vicinae abrepti, certior factus, ea tristitia adfectus est, vt iacturam vnici et dilectissimi fratris, quem ab infantia tenerrimo ardentissimoque amore fraterno prosequabatur, et dolorem inde natum vix ferre crederetur. Animum eius summus moeror et persuasio mortis propinqua certaeque ita occuparunt, vt id amicos haud celaret. At religio christiana et adhortationes solatiaque amicorum erexerunt et firmarunt mentem: nec intermisit labores suetos, aegrorum curam, ac diligentiam in scholis habendis, et officiis, quae ordo medicorum postulat, exsequendis. Animo tamen suo tenero iam afflicto, adhuc saucio, nouum inflicto est vulnus, mense Aug. eiusdem anni, quum consobrinus succenturiatus de MATTOLAY ex America redux, ictero correptus, fere in brachiis ipsius animam efflaret. Iusto huic dolori,

dolori, adhuc ultima addita est calamitas, quum a. MDCCLXXXVI. coniux amantissima, ipsius pars dimidia, particeps omnium, quos sensit ille, dolorum, phtisi pulmonali, et febre lenta, mense Nouembr. placida morte animum soteri suo redderet. Tria haec infortunia, quia finis alterius initium futuri erat, fere animi vires prostrauere: nam cum tranquillitate eam fortunae acerbicatem perferre, hominis mortalis pectus vix nequit. Sensit quoque, qualem partem animi tumultus nunc reseruatum habeat, nec ab illo tempore amplius valde mouebatur gaudio et voluptate quadam alia, ac, si peractis laboribus, his enim adhuc semper, quantum corporis vires permiserunt, satisfecit, horam secum de morte et aeterna salute cogitare potuit. Ratio autem, persuasiones amicorum et cogitatio, quantum adhuc praestare possit, id effecerunt, vt rursus denuo omnes vires et animi corporis colligeret, et duplicato ardore, eos in vsum et utilitatem publicam adhiberet. Transitus ille ex quiete, vel auctus laborum et virium conatus, quantum boni etiam aliis praestiterit, tamen ipsi damnum adtulit, quum corpus antea debilitatum, rursus nimis agitatam, tandem necessario infirmitati succumbere oporteret. Ea quoque caussa fuit corporis morbi, qui hucusque magis animi et moralis videbatur. Quum enim ab anno MDCCLXXXVII. vitam agilem et utilem rursus ageret, et acriore, quam corporis viribus accommodatum erat, studio in salute et felicitate hominum curanda et augenda versaretur: tandem vires cessarunt, vt inde iam ab anni MDCCLXXXII. initio cogere, labili suo corpori indulgere et sedentariam vitam gerere, quo magis quoque mortis cupido, et grata exspectatio in eo excitata animum fere totum occuparet. Corporis dolores superuenientes, cardialgia et tormina, quae diu patienter tulit, denique d. 8. Septembr. ea cum vehementia illum inuaserunt, vt lecto adfixus miserimam per 8. dies vitam degeret. Remediis autem interne et externe adplicatis, omnibus laetantibus et solatium percipientibus, morbus hic cessauit, aut potius sedatus quam sanatus fuit. Quum enim die 17. Septembr. labores suos rursus inciperet et sanus forte crederetur, semper adhuc singulis noctibus ab hora 11 — 1. doloribus et torminibus in abdomine excruciatum, et de agrypnia ac frigore extremitatum conquestus est. Obstructione alui pertinaci, ad remedia aperientia praesertim rhabarbarina confugiendum erat, vnde partibus fluidis euacuatis, solidae ad-

buc frigidiores, redditae sunt. Ortis sic in abdomine obstructionibus, quae ex deficiente corporis motu, et vita sedentaria abdomine compresso adhuc augebantur, successiue crescentia oedemata pedum et tumor abdominis, hydropem ascitem initio mensis Ianuar. anni **MDCCLXXXIII.** manifestarunt. Maxime debilitati corporis signa iam die 7. Febr. aderant, adeo ut die 10. Febr. morti vicinus videretur. Die 11. Febr. lectum conscendit, unde se non resurrecturum dixerat, et die 12. iam moribundus habebatur. Sed omni animi praesentia declarata cum liberis suis et amicis loquutus est de morte et spe vitae aeternae et liberis paternam suam dedit benedictionem, quod vero singulis noctibus ante decubitum facere solebat. Ope et solertia venerabilium collegarum, omni amicitia et assiduitate eum visitantium, cuncta et efficacissima remedia propinata, hydropis curandae quidem spem dederunt; sed virium decrementum quasi festinans impedire non poterant multo minus eas sustentare. D. 19. matutino tempore quum lac ebutyratum bibere cuperet, statim propinatum est, quia naturalis instinctus videbatur, et, auide copia sumta, manifestum leuamen se sentire cum voluptate narrauit. Nox sequens quoque dulcem spem recuperandae valetudinis aluerat, sed tristi euentu ab die XX. post meridiem omnia in peius se verterant. Denegato medicamentorum effectu ob vires valde decrecentes, omnia instantis mortis aduenerunt symptomata, singultus, excoriatio, sopor, vel inquietus somnus. In vniuerso morbi decursu, is semper in eo remansit animi vigor et ea alacritas, ut multa loqueretur; sed ob debilitatem et modum sensa animi proferendi minus plane intelligi potuerunt: quod iure, si fas est dicere, iacturam nominare licet. Animus aliquot dies ante mortem, politicis rebus occupatus, eum induxit, ut noctu nobis *Dysticha* haecce caneret; quae, prouti infirmitas animi dictabat, repetamus:

*Libertas spargetur mox foedissima Franci
 Cum strepituque breui, foeda mephitis abit
 Aurea nunc splendet Tua France fera libertas
 Splendidus fulget sanguine tincta Regis.*

Noctu diei XXII. Februarii animi operationibus deficientibus per totam noctem in sopore agonistico cubans, denique matutino tempore hora VIII. cum dimidia in aeternas regiones transiens, dulci et placida morte, lugentibus ac lacrimantibus liberis atque amicis ereptus est.

Exuuiæ corporis illatae sunt cryptae academicae, comitantibus multis commilitonibus. At immortalitatem nominis non minus quam vitæ consequutus reliquit nobis gratam sui infinitorumque meritorum memoriam, qui vita et exemplo suadocuiisset, quam, etiam nobis omnibus, necessaria et in ipso vitæ discrimine ad animi tranquillitatem mortisque dolores superandos utilis sit perpetua mortis commentatio.

Supereft, vt indicem dissertationum atque librorum, testium ingenii, sollertiae atque eruditionis locupletissimorum, subiungamus.

L i b r i .

Versuch von den Ursachen der gegenwärtigen Brustkrankheiten. Wien 1762. in 8.

Versuch einiger practischen Anmerkungen über die Nerven. Erlangen 1774. in 8.

Versuch einiger practischen Anmerkungen über die Muskeln. Erlangen 1778. in 8.

Versuch einiger practischen Anmerkungen über die Knochen. Erlangen 1782. in 8.

Versuch einiger practischen Anmerkungen über die Eingeweide. Erlangen 1784. in 8.

Stephani Blancardi Lexicon medicum. Editio novissima. Lipsiae 1777. in 8. mai.

Versiones gallicae.

Histoire de la mouche commune etc. à Nuremberg. 1766. in mai. Fol.

Nouvelles decouvertes dans le regne vegetal. à Nuremberg. 1770. in mai. Fol.

Description des Zoolithes nouvellement decouvertes d'animaux quadrupes inconnus et descavernes qui les renferment de meme que de plusieurs autres grottes remarquables, qui se trouvent dans le Margraviat

graviat de Bareith au de la des monts par I. F. Esper, traduite de l'allemand. à Nuremberg 1774. in mai. Fol.

Recueil des monumens des catastrophes etc. IV. Tom. à Nuremberg 1776. in Fol.

Recreations entomologiques par feu W. Roesel. à Nuremberg 1779. in 4.

Minora Opuscula.

Diff. de congestionum Mechanismo. Erlangae 1749. in 4.

De Spiritu in morbis tentamen. Viennae 1762. in 8.

Programma de tunica cellulosa. Erlang. 1764. in 4.

Diff. de anaemia vera. Resp. Kutter. Erlang. 1764. in 4.

Methodus plantarum medicinae - clinicae adminiculum. 1764. in 4.

De cauto Specificorum usu. Resp. Hallmayer. 1765.

De excoriatione morborum comite. Resp. Helin. 1765.

De varietate musculorum. Resp. Hammer. 1765.

De odoribus. Resp. Seelig. 1766.

De anaemia spuria. Resp. Behr. 1766.

De Dysenteriae affinitate. Resp. Roth. 1766.

De remediis suspectis et venenatis. Resp. Steimmig. 1767.

De rotatione femoris. Resp. Filzhofer. 1767.

De Vasis neruorum. Resp. Doerfler. 1768.

De remediis arteriacis. Resp. Weismann. 1769.

De musculorum pathologia. Resp. Weis. 1774.

De materia primitiua. Resp. Voigt. 1775.

De lingua squalida. Resp. Gewinner. 1779.

De cauffis praedisponentibus. Resp. Weismann. 1780.

De Ginglymo. Resp. Schmidt. 1785.

De extremitatum analogia. Resp. Falguerolles. 1785.

De similitudine viscerum. Resp. Schnell. 1785.

- De concrementis Polyposis. Resp. Triebel. 1787.*
De arthritidis et rheumatismi Diagnosi. Resp. Hirsekorn. 1787.
De morbis amatoriis. Resp. Vetter. 1789.
De deglutitionis mechanismo. Resp. Wenz. 1790.
De Phtisi nasali. Resp. Schmezer. 1790.
De nisu. Resp. Borges. 1790.
De veneni effectu. Resp. Hentze. 1792.
 + *Commentatio I. De difficili in obseruationes anatomicas epicrifi. Resp. Schmidt. 1771. in 4.*
 + *Commentatio II. Resp. Kraus. 1772.*
 + *Commentat. III. Resp. Meyer. 1773.*
Commentat. IV. Resp. Neubof. 1773.
Commentat. V. Resp. Doppelmayer. 1776.
Commentat. VI. Resp. Roth. 1779.
Commentat. VII. Resp. Schüz. 1784.
Commentat. VIII. Resp. Dimroth. 1792. Octo hae commentat. in II. tomis iunctim eduntur a filiis eius, et prior tomus lucem iam adspexit.
Oratio academica in Natalem Serenissimae. 1769.
Oratio academica in natalem Serenissimi de pathematum animi in corpus imperio. 1773.

P. P. Erlangae d. xxiii. Mart. c1010cclxxxiii

(L. S)